

IN NATIVE WORTH

32

Uit *Die Schöpfung*, HV XXI/2
Haydn, Franz Joseph (1732 – 1809)

Rolphe Johnson, tenor
The Academy of Ancient Music Orchestra
Christopher Hogwood

*In native worth and honour clad,
with beauty, courage, strength
adorn'd, to heav'n erect and tall,
he stands a man, the Lord and
King of nature all.*

*The large and arched front sublime
of wisdom deep declares the seat.
And in his eyes with brightness
shines the soul,
the breath and image of his God.
With fondness leans upon his
breast, a partner for him formed,
a woman fair and graceful spouse.
Her softly smiling virgin looks,
of flow'ry spring the mirror,
bespeak him love, and joy, and
bliss.*

*Met waardigheid en eer bekleed,
met schoonheid, kracht en moed
begiftigd, rechtop, staat daar de
mens, een man en koning der
natuur.*

*Het breed gewelfde voorhoofd
verraadt zijn verstand, vol diepzin-
nige wijsheid en uit zijn heldere
blik straalt de geest, adem en
evenbeeld van zijn God.
Aan zijn borst vlijt zich,
voor hem, uit hem gevormd,
de vrouw, teer en bekoorlijk.
In blijde onschuld glimlacht zij,
vol liefde, geluk en vreugde,
als een betoverend lentebeeld.*

Een jubelaria waarin de engel Uriël de schepping van de man en daarna van de vrouw bezingt.

Haydn is nog steeds een ondergewaardeerd componist en zeker ook *Die Schöpfung* wordt onvoldoende erkend als een echt meesterwerk waarin Haydn voor zijn tijd revolutionaire dingen doet. Alleen al de manier waarop hij de schepping van de zon als een 'big bang'(!) muzikaal vorm geeft, leidde bij de première in 1798 terecht tot een ovationeel applaus, waardoor verder spelen onmogelijk was; er moest eerst een reprise volgen. Het was voor die tijd letterlijk ongehoord wat Haydn daar deed.

Overigens wordt uitgerekend deze aria wél erg gewaardeerd. Hij wordt regelmatig ook buiten *Die Schöpfung* om in de concertzalen uitgevoerd.

Dat ik deze aria in het Engels laat zingen, terwijl de oerversie van *Die Schöpfung* toch in het Duits is geschreven, is verklaarbaar. *Die Schöpfung* is uiteraard gebaseerd op het bijbelboek Genesis. Maar ook op het boek Psalmen én op John Miltons *Paradise Lost*.

Er is ooit voor Händel een libretto gemaakt op dit werk van Milton dat nooit door hem werd gebruikt en dat vervolgens in handen van Haydn kwam. Baron Gottfried van Swieten verzorgde de vertaling van het Engels naar het

Duits, die als *Die Schöpfung* voor het eerst werd uitgevoerd in het Burgtheater in Wenen. Vervolgens maakte Van Swieten een hertaling naar het Engels die meer paste bij de muziek, maar zijn kennis van het Engels was beperkt, en sommige zinnen roepen nog steeds vraagtekens op.

De door mij gekozen uitvoering onder leiding van Hogwood is subliem en ook daarom deze aria in het oorspronkelijke 'Van Swieten Engels'. Haydn gaf trouwens zelf aan dat voor Engelssprekend publiek de Engelse versie de voorkeur had.

Haydns originele manuscript is sinds 1803 helaas verdwenen. De meest authentieke uitgave van de Tonkünstler-Societat uit 1799, met aantekeningen van de hand van de componist, bevindt zich in de Weense Staatsbibliotheek. Het schrijven van het werk kostte Haydn anderhalf jaar. Geen van Haydns composities nam zoveel tijd als dit werk. Hij zei zelf daarover: "Het duurde zo lang omdat ik verwacht dat het werk lang mee zal gaan". In feite werkte hij zo veel en intensief aan het werk, dat hij uitgeput raakte en instortte vlak na de zeer succesvolle première te hebben gedirigeerd.

Haydn stierf in 1809. Hoe groot toen al in Europa de waardering voor dit werk was, bewijst wellicht de volgende gebeurtenis. Enige dagen voor Haydns dood betrad een Franse officier, een lid van Napoleons invasieleger, zijn huis en zong uitgerekend deze aria voor Haydn, liggend in zijn bed: *Met waardigheid en eer bekleed, met schoonheid, kracht en moed begiftigd, rechtop, staat daar de mens, een man en koning der natuur*. Je ziet het voor je, je hoort de officier zingen voor de doodzieke Haydn. Een prachtig beeld.